

Güvensiz Bağlanmanın Depresyonu Olan Ergenlerde Anksiyete/Depresyon Seviyeleri ve Demografik Özellikler ile İlişkisi

The Relationship of Insecure Attachment with Anxiety/Depression Levels and Demographic Characteristics in Adolescents with Depression

Hatice ALTUN¹, Asiye Arıcı GÜRBÜZ², Semiha CÖMERTOĞLU ARSLAN¹, Hatice ATAMAN¹

¹ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, Türkiye

² Adana Dr. Ekrem Tok Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Kliniği, Adana, Türkiye

Özet

Amaç: Güvenli bağlanma, psikopatolojinin gelişmesini engelleyen koruyucu bir mekanizmadır; güvensiz bağlanma ise çocuk psikopatolojileri, özellikle de depresyon dahil içselleştirme sorunlarıyla sıklıkla ilişkilidir. Bu çalışmada, depresyon tanısı olan ergenlerde bağlanma stillerinin belirlenmesi, güvensiz bağlanma ile anksiyete/depresyon seviyeleri ve demografik faktörler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Bu çalışmaya Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi polikliniğine başvuran ve DSM-5-TR'e göre depresyon tanısı saptanan 12-17 yaş arası 119 kız, 33 erkek ergen dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen tüm ergenlere demografik özellikleri belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyodemografik bilgi formu, bağlanma stillerinin belirlenmesi için İlişki Ölçekleri Anketi, anksiyete ve depresif semptomlar için Revize Edilmiş Çocuk Anksiyete ve Depresyon Ölçeği (ÇADÖ-Y) doldurtulmuştur.

Bulgular: Olguların çoğunluğunun güvensiz bağlanmaya (%88,8, n=135; sırasıyla kayıtsız bağlanma %59,2, korkulu bağlanma %17,8, saplantılı bağlanma %11,8), %11,2'sinin ise güvenli bağlanmaya sahip olduğu saptanmıştır. Kayıtsız bağlanma puanları ve ÇADÖ-Y sosyal anksiyete bozukluğu, panik bozukluk, ayrılık kaygısı bozukluğu alt ölçekleri ile ÇADÖ-Y toplam anksiyete/depresyon puanı kızlarda erkeklere göre anlamlı yüksek bulunmuştur (sırasıyla p=0,004, p=0,002, p=0,017, p=0,001, p=0,005). Kayıtsız ve korkulu bağlanma ile ÇADÖ-Y tüm alt ölçek ve toplam anksiyete/depresyon puanları arasında pozitif korelasyon; güvenli bağlanma puanları ile ÇADÖ-Y depresyon puanı arasında negatif korelasyon; ergenin yaşı ve anne yaşı ile kayıtsız bağlanma puanı arasında pozitif korelasyon saptanmıştır (p<0,05).

Sonuç: Bu çalışmada, depresyonu olan ergenlerin çoğunlukla güvensiz bağlandığı, güvensiz bağlanmanın anksiyete ve depresif semptomlarla ilişkili olduğu, güvenli bağlanmanın depresif semptomlar açısından koruyucu bir faktör olabileceği, kızlarda kayıtsız bağlanma oranının yüksek olduğu, daha ileri yaş ergenler ve anneleri ile kayıtsız bağlanma stiline ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar depresyonu olan ergenlerde bağlanmanın değerlendirilmesinin ve bağlanma stiline göre uygun müdahale yöntemlerinin faydalı olabileceğini düşündürmüştür.

Anahtar kelimeler: Depresyon, anksiyete, ergen, bağlanma, demografik faktörler.

Abstract

Objective: Secure attachment is a protective mechanism that prevents the development of psychopathology; insecure attachment is frequently associated with child psychopathologies, especially internalizing problems, including depression. This study aimed to determine attachment styles in adolescents with depression and to examine the relationship between insecure attachment, anxiety/depression levels, and demographic factors.

Material and Methods: This study included 119 female and 33 male adolescents (12-17 ages), who were admitted to the child and adolescent psychiatry outpatient clinic and diagnosed with depression according to DSM-5-TR. All adolescents included in the study completed the sociodemographic information form prepared by the researchers to determine demographic characteristics, the Relationship Scales Questionnaire to assess attachment styles, and the Revised Child Anxiety and Depression Scale (R-CADS) for anxiety and depressive symptoms.

Results: It was determined that most cases had insecure attachment (88.8%, n=135; dismissive attachment 59.2%, fearful attachment 17.8%, preoccupied attachment 11.8%), and 11.2% had secure attachment. Dismissive attachment scores, R-CADS social anxiety disorder, panic disorder, separation anxiety disorder subscales, and R-CADS total anxiety/depression scores were found to be significantly higher in girls than in boys (respectively p=0,004, p=0,002, p=0,017, p=0,001, p=0,005). There was a positive correlation between dismissive and fearful attachment and all subscales of RCADS and total anxiety/depression scores; a negative correlation between secure attachment scores and RCADS depression score; a positive correlation was found between the adolescent's age and the mother's age and the dismissive attachment score (p<0,05).

Conclusion: In this study, it was found that adolescents with depression were mostly insecurely attached, insecure attachment was associated with anxiety and depressive symptoms, secure attachment could be a protective factor in terms of depressive symptoms, the rate of dismissive attachment was high in girls, and the dismissing attachment style was associated with older adolescents and their mothers. These findings suggest that assessment of attachment in adolescents with depression and appropriate interventions based on attachment style may be useful.

Keywords: Depression, anxiety, adolescent, attachment, demographic factors

Yazışma Adresi: Hatice Altun, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı, Kahramanmaraş, Türkiye

Telefon: +90 344 300 33 74 **e-mail:** drhaticealtun@gmail.com

ORCID No (Sırasıyla): 0000-0002-6802-8216, 0000-0003-2508-7125, 0000-0002-2296-5853, 0009-0007-8826-253X

Geliş tarihi: 24.04.2024

Kabul tarihi: 17.05.2024

DOI: 10.17517/ksutfd.1472980

GİRİŞ

Bağlanma, çocuk ile birincil bakım veren kişi arasındaki ilişkide, çocuğun bakım veren kişiye yakınlık arayışı ile kendini gösteren, özellikle stres durumlarında belirginleşen, tutarlılığı ve sürekliliği olan duygusal bir bağdır (1). Çocuklar, koruma ve güvenlik için duyarlı ve yanıt veren bir bakıcının yakınlığını, erken bebeklik döneminden itibaren ararlar. Bowlby'ye göre bebek ve ebeveyn arasındaki erken etkileşim kalıpları, çocuğun normal gelişimi için gerekli olan bir bağlanma stili oluşturur. Bebekler emme, sarılma, bakma, gülümseme ve ağlama gibi davranışlar yoluyla bağlanma figürlerinin davranışlarını şekillendirir ve o da bebeğin değişen ihtiyaçlarına duyarlı ve uygun şekilde yanıt verir. Bebek ile bakıcı arasındaki bu etkileşim modeli sayesinde bağlanma oluşur. Eğer bakıcı çocuğun yakınlık arama davranışına karşı sürekli duyarlı davranıyorsa, çocuk güvenli bir şekilde bağlanacak ve bakıcıyı güvenli bir sığınak ve çevreyi keşfedebileceği güvenli bir üs olarak algılayacaktır (2,3). Bakım verenler tutarsız bir şekilde duyarlı olduklarında, duyarlılık göstermediklerinde ve hatta çocuğu korkuttuklarında, çocuklar güvensiz bağlanma ilişkileri geliştirme riskiyle karşı karşıya kalırlar (4). Bowlby'ye göre, bebeklikte oluşturulan bağlanma içselleştirilir ve çocuğun başkalarına ve kendine ilişkin içsel çalışma modelini şekillendirir (2). Başkalarının içsel çalışma modeli, çocuğun bağlanma figürü imajıyla, onun istikrar ve güvenlik sağlayıp sağlamadığıyla, destek ve koruma çağrılarına yanıt verip vermediğiyle ilgilidir. Kendiliğin içsel çalışan modeli, çocuğun kendisine ilişkin imajıyla, kendisini sevimli ve bağlanma figürünün bakımına layık olarak değerlendirip değerlendirmedikliğiyle ilgilidir. Başkalarının ve benliğin içsel çalışma modeli şekillendirildikten sonra bunlar gelecekteki ilişkiler için bir prototip görevi görür (2,5). Bağlanma üzerine yapılan çalışmalarda bağlanma stili olarak, Bowlby ve Ainsworth güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma olmak üzere üç bağlanma stilinin olduğunu, Bartholomew ve Horowitz ise dört bağlanma stilinin (güvenli, kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma) olduğunu bildirmişlerdir (3-5).

Bağlanma örüntüleri kişilerin, dünyayı ve olayları yorumlama şeklini etkilemektedir. Güvensiz bağlanmalarda duygu düzenleme becerilerinde güçlük yaşanmakta ve psikolojik dayanıklılık azalmaktadır. Bu nedenle bağlanma psikopatolojilerin anlaşılmasında önem arz etmektedir. Güvenli bağlanma, psikopatolojinin gelişmesini engelleyen koruyucu bir mekanizmadır; güvensiz bağlanma ise çocuk psikopatolojisiyle, özellikle de depresyon dahil içselleştirme ve dışsallaştırılma sorunları ile ilişkilidir. Daha önceki çalışmalarda güvensiz bağlanmanın çocukların psikopatoloji açısından daha büyük risk altında olduğunu bildirilmektedir (6-9).

Depresyon ergenlik döneminde en sık görülen psikiyatrik bozukluklar arasında yer almakta ve son yıllarda sıklığı giderek artmaktadır. Depresyon, çocuk ve ergenlerin fiziksel, duygusal ve sosyal-bilişsel gelişimini etkileyen, üzüntü, ilgi ve zevk eksikliği ile karakterize ciddi bir duygudurum bozukluğudur. Etiyolojide biyolojik (örn. ailedeki depresyon, cinsiyet, ergenlik dönemindeki hormonal değişiklikler, uyku veya yeme sorunları), psikolojik (örn. güvensiz veya düzensiz bağlanma, öz bilinç, olumsuz düşünme tarzı veya öz değerlendirme) veya çevresel (örn. travma, ebeveyn çatışması, zayıf kardeş veya akran ilişkileri, düşük sosyoekonomik seviye) faktörler bildirilmiştir (10-12). Depresyonu olan çocuk ve ergenlerde özellikle kaygı veya diğer içselleştirme sorunları başta olmak üzere komorbid psikiyatrik bozukluklar yaygındır. Bunun yanı sıra ergenlik döneminde depresyon yüksek nüks oranlarına ve kötü fonksiyonel sonuçlara sahiptir ve kendine zarar verme, intihar, fiziksel hastalık, madde kötüye kullanımı, zayıf akademik ve iş performansı ve yaşamın ilerleyen dönemlerinde kişilerarası sorunlar riskini artırır (10,12). Bu nedenle çocuk ve ergenlerde depresyon için risk faktörlerini belirlemek ve önleyici müdahalelerde bulunmak önem arz etmektedir.

Meta-analizlerde ve birçok çalışmada güvensiz bağlanmanın yetişkinlerde, çocuklarda ve ergenlerde depresif belirtilerle ilişkili olduğunu göstermiştir (11,13,14,15,16). Üstelik boylamsal araştırmalarda, erken ergenlik dönemindeki güvensiz bağlanmanın ergenliğin ilerleyen dönemlerinde depresif belirtilerin gelişimini öngördüğü bildirilmiştir (17).

Bizim bilgilerimize göre ülkemizde ilk kez yapılan bu klinik çalışmada, depresyon tanısı olan ergenlerde bağlanma stillerinin belirlenmesi, güvensiz bağlanma ile anksiyete depresyon seviyeleri ve demografik faktörler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Kesitsel bir çalışma olan bu çalışmaya, çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğine başvuran ve psikiyatrik muayenede DSM-5-TR'e göre Depresyon tanısı saptanan 12-17 yaş arası 119 kız, 33 erkek ergen dahil edilmiştir. Çalışmanın anket formlarını doldurmada güçlük yaşanacağı için komorbid zihinsel yetersizlik, otizm spektrum bozukluğu, akut psikotik bozukluğu olan ergenler, çalışmaya katılmayı istemeyen ergenler, ölçek formlarını tam olarak doldurmayan ergenler çalışmaya dahil edilmemiştir. Çalışmaya dahil edilen tüm ergenlere demografik özellikleri belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyodemografik bilgi formu, bağlanma stillerinin belirlenmesi için İlişki Ölçekleri Anketi, anksiyete ve depresif semptomlar için Revize

Edilmiş Çocuk Anksiyete ve Depresyon Ölçeği (ÇADÖ-Y) doldurtulmuştur. Çalışma için Adana Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi klinik araştırmalar etik kurulundan onay alınmıştır (Tarih: 15.02.2024, Karar no: 3160). Çalışmamız Helsinki bildirgesine uygun olarak planlanmıştır. Çalışmaya katılan ergenlere ve ailelerine "Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu" imzalatılmıştır.

Sosyodemografik Veri Formu

Bu form araştırmacılar tarafından çalışmaya katılan ergenlerin ve aile bireylerinin sosyodemografik verilerini değerlendirmek amacı ile oluşturulmuştur ve uygulanmıştır. Veri formunda ergenin adı-soyadı, yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, anne-babanın yaşları, eğitim durumları, meslekleri, psikiyatrik hastalıklarının olup olmadığı, ailenin evlilik durumu, komorbid psikiyatrik ve fiziksel hastalık öyküsü değerlendirilmiştir.

İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA)

Bartholomew ve Horowitz tarafından geliştirilen bu ölçeğin, Sümer ve Güngör tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılmıştır (18). Ergenlerin bağlanma stillerini ölçen bu ölçek 17 maddeden oluşmakta ve dört bağlanma stilini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Bu bağlanma stilleri;

Güvenli bağlanma: Güvenli bağlanmaya sahip olanlar yakın ilişki ve arkadaşlık kurabilen, bireysel otonomisi gelişen, diğer insanların ilişkilerine saygı gösteren ve kendi ilişkilerinde tutarlı bir yapıya sahiptirler.

Korkulu bağlanma: Bu bağlanmaya sahip olanlar ret edilme korkusu ile yakın arkadaşlıklar kurmaktan kaçınan, içe dönük yapıda, diğer insanlara karşı güven duymayan bir yapıya sahiptirler.

Kayıtsız bağlanma: Bu bağlanmaya sahip olanlar bireysel iyilik halini sürdürmek için sürekli başkalarından onay bekleyen, yaptıkları her girişimde diğer insanları idealize eden, ilişkilerinde abartılı ve tutarsız bir tutuma sahiptirler.

Saplantılı bağlanma: Bu bağlanmaya sahip olanlar duygularını ifade etmekten kaçınan, aleksitimik, ilişkilerinde açık ve güvenilir olmayan bir yapı sergileyen, ancak bağımsız ve kendine güvenen bir yapıya sahiptir.

Ölçekte yer alan her madde 1-7 arasında puan arasında puanlanmaktadır. Ölçekteki 5. madde ters çevrilmekte, saplantılı ve kayıtsız bağlanma stilini değerlendirmek için ortak kullanılmaktadır. Ölçekteki 5, 7, 17. maddeler ters maddelerdir. "Güvenli bağlanma" alt ölçeği dışındaki maddelerde elde edilen puan artışı sağlıklı bağlanmayı göstermektedir. Ölçek alt ölçek puanları üzerinden değerlendirilmekte, toplam puan elde edilmemektedir.

Revize Edilmiş Çocuk Anksiyete ve Depresyon Ölçeği – Çocuk Versiyonu (ÇADÖ-Y)

Bu ölçek, DSM-IV'e dayalı olarak anksiyete ve depresyonu taramak amacıyla, çocuk ve ergenlerde kullanılan bir öz bildirim anketidir. Ebeveyn ve çocuk tarafından doldurulan formu mevcuttur. Sosyal anksiyete bozukluğu, panik bozukluk, majör depresif bozukluk, ayrılık kaygısı bozukluğu, yaygın anksiyete bozukluğu, obsesif-kompulsif bozukluk olmak üzere altı alt ölçek ve toplam anksiyete/depresyon puanı elde edilmektedir. 47 maddeden oluşan ölçeğin her maddesi 0 ile 3 arası puanlanmaktadır. Görmez ve arkadaşları tarafından Türkçe geçerlik güvenlik çalışması yapılmıştır (19).

İstatistiksel Analiz

Analizler SPSS (Statistical Package for Social Sciences; SPSS Inc., Chicago, IL) 22 paket programında değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde Kolmogorov-Smirnov testi değişkenlerin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek için kullanılmıştır. Tanımlayıcı veriler kategorik verilerde n, % değerleri, sürekli verilerde ise ortalama±standart sapma, ortanca (minimum-maksimum) değer olarak gösterilmiştir. İki grup karşılaştırmasında değişkenler normal dağılım göstermediğinden Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Spearman Korelasyon analizi ile değerlendirilmiştir. P<0.05 istatistiksel anlamlılık olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bu çalışmada değerlendirilen depresyon tanılı 152 ergen olgunun 119'u (%78.3) kız, 33'ü (%21.7) erkekti, kız erkek oranı 3.6:1 idi. Ortalama yaş 14.66 ± 1.62 idi. Annelerinin çoğunluğu ev hanımı (%68.4) ve ilköğretim mezunu (%44.1) idi. Olguların %18.4'ünde fiziksel hastalık, %55.9'unda komorbid psikiyatrik hastalık mevcuttu. En sık eşlik eden psikiyatrik iki tanı sırasıyla dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (%27) ve yaygın anksiyete bozukluğu (%25) idi. Olguların sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Olguların çoğunluğunun güvensiz bağlandığı (%88.8, n=135), %11.2'sinin ise güvenli bağlandığı bulunmuştur. Güvensiz bağlanma sırasıyla kayıtsız bağlanma %59.2, korkulu bağlanma %17.8, saplantılı bağlanma %11.8 oranlarındaydı (Tablo 1).

Cinsiyete göre değerlendirildiğinde, kayıtsız bağlanma puanları ve ÇADÖ-Y sosyal anksiyete bozukluğu, panik bozukluk, ayrılık kaygısı bozukluğu alt ölçekleri ile ÇADÖ-Y toplam anksiyete/depresyon puanı kızlarda erkeklere göre anlamlı yüksek bulunmuştur (p<0.05). (Tablo 2).

Tablo 1. Depresyonu Olan Ergenlerde Sosyodemografik Özellikler ve Bağlanma Stilleri

Demografik özellikler	n	(%)
Yaş (ortalama \pm ss)	14.66 \pm 1.62	
Cinsiyet		
Kız	119	78,3
Erkek	33	21,7
Eğitim durumu		
Ortaokul	46	30,3
Lise	104	68,4
Okul terk	2	1,3
Anne yaşı (ortalama \pm ss)	41.98 \pm 5.81	
Anne eğitimi		
Okur yazar değil	10	6,6
İlköğretim	67	44,1
Lise	46	30,3
Üniversite	29	19,1
Baba yaşı (ortalama \pm ss)	46.18 \pm 6.28	
Baba eğitim durumu		
Okur yazar değil	2	1,3
İlköğretim	61	40,1
Lise	59	38,8
Üniversite	30	19,7
Anne-baba evlilik durumu		
Evli	99	65,1
Boşanmış/Parçalanmış/Vefat	53	34,9
Komorbid Fiziksel hastalık		
Var	28	18,4
Yok	124	81,6
Komorbid psikiyatrik hastalık		
Var	85	55,9
Yok	67	44,1
Annede psikiyatrik hastalık		
Var	20	13,2
Yok	132	86,8
Babada psikiyatrik hastalık		
Var	3	2,0
Yok	149	98,0
Bağlanma stili		
Güvensiz	135	88,8
Kayıtsız	90	59,2
Korkulu	27	17,8
Saplantılı	18	11,8
Güvenli	17	11,2

n= olgu sayısı; ss: standart sapma

Tablo 2. Depresyonu Olan Ergenlerde Bağlanma Stilleri (İÖA Ölçeği) İle Anksiyete/Depresyon Düzeyleri (ÇADÖ/Y) Ve Cinsiyete Göre Dağılımı

	Kız (n=117) Median(Min-Max)	Erkek (n=33) Median(Min-Max)	Toplam(n=152) Median(Min-Max)	p*
Bağlanma stilleri				
İÖA-Kayıtsız	5.20 (1.00-7.00)	4.40 (1.80-7.00)	5.00 (1.00-7.00)	0.004
İÖA-Korkulu	4.00 (1.00-7.00)	3.75 (1.00-7.00)	4.00 (1.00-7.00)	0.105
İÖA-Saplantılı	3.50 (0.25-5.75)	3.75 (2.50-.5.50)	3.75 (0.25-5.75)	0.319
İÖA-Güvenli	3.00 (1.00-.6.20)	3.60 (1.80-5.40)	3.20 (1.00-6.20)	0.098
Anksiyete/depresyon düzeyleri				
ÇADÖ/Y-SAB	17.00 (2-27)	14.00 (0-27)	15.50 (0-27)	0.002
ÇADÖ/Y-PB	16.00 (0-27)	12.00 (1-27)	15.00 (0-27)	0.017
ÇADÖ/Y-MDB	20.00 (4-30)	17.00 (1-28)	20.00 (1-30)	0.058
ÇADÖ/Y-AKB	8.00 (0-21)	5.00 (0-14)	7.00 (0-21)	0.001
ÇADÖ/Y-YAB	10.00 (1-18)	10.00 (1-18)	10.00 (1-18)	0.153
ÇADÖ/Y-OKB	9.00 (0-18)	9.00 (0-18)	9.00 (0-18)	0.362
ÇADÖ/Y-Toplam anksiyete/ depresyon	59.00 (15-111)	47.00 (4-98)	56.00 (4-111)	0.005

*: Mann Whitney U, İÖA: İlişki Ölçekleri Anketi, ÇADÖ/Y: Revize Edilmiş Çocuk Anksiyete ve Depresyon Ölçeği, SAB: Sosyal Anksiyete Bozukluğu, PB: Panik Bozukluk, MDB: Majör Depresif Bozukluk, AKB: Ayrılık Kaygısı Bozukluğu, YAB: Yaygın Anksiyete Bozukluğu, OKB: Obsesif Kompulsif Bozukluk, min: minimum, max: maximum

Komorbid psikiyatrik hastalığa sahip olanlarda olmayanlara göre ÇADÖ-Y puanları arasında fark yokken ($p>0.05$), saplantılı bağlanma puanları anlamlı daha düşüktü ($p<0.05$) (Tablo 3). Aile evlilik durumuna göre anne baba birlikte yaşayanlar ile boşanmış/parçalanmış/vefat etmiş aileler açısından bağlanma puanları arasında anlamlı farklılık yoktu ($p>0.05$).

Kayıtsız ve korkulu bağlanma ile ÇADÖ-Y tüm alt ölçek ve toplam anksiyete/depresyon puanları anlamlı pozitif korelasyon saptandı ($p<0.05$). Güvenli bağlanma puanları ile ÇADÖ-Y depresyon puanı arasında anlamlı negatif korelasyon mevcuttu ($p<0.05$). Çocuğun yaşı ve anne yaşı ile kayıtsız bağlanma puanı arasında anlamlı pozitif korelasyon vardı ($p<0.05$). (Tablo 4).

TARTIŞMA

Bu çalışma bizim bilgilerimize göre ülkemizde depresyonu olan ergenlerde bağlanma stilleri ve güvensiz bağlanmanın anksiyete ve depresyon seviyeleri ile ilişkisini değerlendiren ilk klinik çalışmadır. Ergenlerde bağlanma ve depresif belirtiler ile ilişkiyi inceleyen çok sayıda çalışma mevcut olmasına rağmen, depresyon tanısı alan ergenlerde bağlanmayı değerlendiren az sayıda klinik çalışma vardır ve veriler sınırlıdır (14,20). Çalışmamızda depresyonu olan çocukların çoğunluğunun (ergenlerin % 88,8'i) güvensiz bağlandığı (sırasıyla kayıtsız, korkulu, saplantılı) %11,2'sinin ise güvenli bağlandığı bulunmuştur. Çuhadaroğlu ve ark'nın lise öğrenimine devam eden

Tablo 3. Komorbid Psikiyatrik Hastalık Olup Olmadığına Göre Bağlanma Stilleri (İÖA Ölçeği) ve Anksiyete/Depresyon Düzeyleri (ÇADÖ-Y)

	Komorbid psikiyatrik hastalık yok (n=67)	Komorbid psikiyatrik hastalık var (n=85)	
	Median (min-max)	Median(min-max)	p
Bağlanma stilleri			
İÖA-Kayıtsız	5.20 (1.80-7.00)	4.80 (1.00-7.00)	0.339
İÖA-Korkulu	4.25 (1.00-7.00)	3.75 (1.00-6.75)	0.117
İÖA-Saplantılı	4.00 (1.50-5.75)	3.50 (0.25-5.50)	0.017
İÖA-Güvenli	3.20 (1.00-6.20)	3.20 (1.20-5.80)	0.492
Anksiyete/depresyon düzeyleri			
ÇADÖ/Y-SAB	16.00 (0-27)	15.00 (0-27)	0.568
ÇADÖ/Y-PB	16.00 (1-27)	15.00 (0-27)	0.112
ÇADÖ/Y-MDB	20.00 (1-30)	19.00 (4-30)	0.336
ÇADÖ/Y-AKB	7.00 (0-19)	6.00 (0-21)	0.346
ÇADÖ/Y-YAB	10.00 (1-18)	10.00 (1-18)	0.941
ÇADÖ/Y-OKB	10.00 (0-18)	9.00 (0-18)	0.113
ÇADÖ/Y-Toplam anksiyete/depresyon	57.00 (4-108)	55.00 (7-111)	0.304

*: Mann Whitney U, İÖA: İlişki Ölçekleri Anketi, ÇADÖ/Y: Revize Edilmiş Çocuk Anksiyete ve Depresyon Ölçeği, SAB: Sosyal Anksiyete Bozukluğu, PB: Panik Bozukluk, MDB: Majör Depresif Bozukluk, AKB: Ayrılık Kaygısı Bozukluğu, YAB: Yaygın Anksiyete Bozukluğu, OKB: Obsesif Kompulsif Bozukluk, n: olgu sayısı, min: minimum, max: maximum

Tablo 4. Olguların Yaş, Anne-Baba Yaşı, Bağlanma Stilleri (İÖA Ölçeği) ve Anksiyete Depresyon Düzeyleri (ÇADÖ/Y Ölçeği) Arasındaki Korelasyon

	Anne yaş	Baba yaş	Korkulu	Saplantılı	Kayıtsız	Güvenli	SAB	PB	MDB	AKB	YAB	OKB	Toplam. Ank/Dep
Yaş	r .258**	.197*	.079	.091	.230**	-.009	.075	.171*	.145	-.071	.177*	.148	.139
Anne yaş	r	.680**	.018	.073	.171*	.059	.035	.061	.034	-.117	.026	.078	.033
Baba yaş	r		-.040	-.010	.083	-.019	-.025	.053	.017	-.101	-.022	.062	.000
Korkulu	r			.077	.306**	.310**	.277**	.214**	.162*	.330**	.310**	.191*	.306**
Saplantılı	r				.041	.066	-.026	-.028	-.018	.038	-.005	-.004	-.021
Kayıtsız	r					-.107	.294**	.480**	.527**	.240**	.408**	.369**	.446**
Güvenli	r						-.005	-.024	-.178*	.015	-.004	-.047	-.008
SAB	r							.560**	.551**	.538**	.726**	.596**	.856**
PB	r								.764**	.493**	.631**	.652**	.830**
MDB	r									.438**	.634**	.620**	.743**
AKB	r										.512**	.519**	.715**
YAB	r											.602**	.842**
OKB	r												.803**

İÖA: İlişki Ölçekleri Anketi, ÇADÖ/Y: Revize Edilmiş Çocuk Anksiyete ve Depresyon Ölçeği, SAB: Sosyal Anksiyete Bozukluğu, PB: Panik Bozukluk, MDB: Majör Depresif Bozukluk, AKB: Ayrılık Kaygısı Bozukluğu, YAB: Yaygın Anksiyete Bozukluğu, OKB: Obsesif Kompulsif Bozukluk, Toplam Ank/Dep: Toplam Anksiyete/Depresyon, *: p<0.05, **: p<0.00, Spearman korelasyon analizi yapılmıştır.

378 ergen ile yaptıkları çalışmada sırasıyla güvenli bağlanma %33, kayıtsız bağlanma %27, saplantılı bağlanma %26, korkulu bağlanma %14 oranında bulunmuştur (21). Çalışmamızda depresyonu olan ergenlerde güvenli bağlanma oranı %11,2 olup, Çuhadaroğlu ve ark'nın ergenlerde yaptıkları çalışmasından daha düşük olarak bulunmuştur. Daha önceki yapılan çalışmalarda da çalışma sonuçlarımıza benzer şekilde, güvensiz bağlanmanın depresyon ile ilişkili olduğu ve depresyon için bir risk faktörü olduğu bildirilmiştir (11,13,14,15,16). Depresyonu olan ergenleri değerlendiren bir klinik çalışmada da depresif ergenlerin, sağlıklı popülasyondaki ergenlere göre, hem ebeveynlere hem de akranlarına daha az oranda güvenli bağlanmaya sahip olduğu bulunmuştur (14). Yakın zamanda, ergenlerde bağlanma ve depresyon arasındaki ilişkiye ilişkin yapılan bir meta-analiz çalışmasında, bağlanma ile depresyon arasında anlamlı, orta düzeyde bir korelasyon saptandığı ($r=0,31$ düzeyinde); ergenlerde depresyon ile güvenli bağlanmanın negatif, güvensiz bağlanmanın ise pozitif yönde ilişkili olduğu bildirilmiştir. Ergenlerde güvensiz bağlanma ve depresif belirtilerin, hem boylamsal hem de kesitsel çalışmalarda ilişkili olduğu, bu nedenle bağlanma sorunları ve depresif belirtilerin birlikte ortaya çıktığı ve güvensiz bağlanmanın depresyon için bir risk faktörü olduğu ileri sürmüştür. Ayrıca bu metaanalizde, ergenlerde güvenli bağlanma ile depresyon arasındaki ilişkinin, genetik faktörler (bağlanma sorunları ve depresyon için paylaşılan genetik kırılgenlik yoluyla), bilişsel faktörler (çocuğun içsel çalışma modelinin işlevsiz bilişlerin temeli olduğu), sosyo-duygusal faktörler (duygu düzenleme ve sosyal beceriler dahil) ve kültür ve toplum düzeyindeki faktörler (örneğin, paylaşılan bir sosyo-ekolojik risk ortamı) dahil olmak üzere farklı faktörler ile açıklanabileceği belirtilmiştir (11). Bağlanma teorisi, ergenlerde kişilerarası ilişkiler ile depresyon arasındaki bağlantıyı anlamak için değerli bir kavramsal model sunmaktadır. Başkalarının içsel çalışma modeli, çocuğun bağlanma figürü imajıyla, onun istikrar ve güvenlik sağlayıp sağlamadığıyla, destek ve koruma çağrılarına yanıt verip vermediğiyle ilgilidir. Kendiliğin içsel çalışan modeli, çocuğun kendisine ilişkin imajıyla, kendisini sevimli ve bağlanma figürünün bakımına layık olarak değerlendirip değerlendirmedeğiyle ilgilidir. Güvenli bağlanan bir birey, kendine değer verme duygusuna sahip olacak ve başkalarının genel olarak kabul edici ve duyarlı olacağına dair bir beklentiye sahip olacaktır (5). Güvensiz bağlanma stili olan çocuklar, daha sonraki kayıp veya hayal kırıklığını kişisel başarısızlık olarak yorumlayabilir ve iyileşme yetenekleri konusunda karamsar olabilirler, bu da umutsuzluğa ve klinik depresyona yol açabilir (22).

Çalışmamızda cinsiyete göre kayıtsız bağlanma puanları ve ÇADÖ-Y sosyal anksiyete bozukluğu, panik bozukluk, ayrılık kaygısı bozukluğu alt ölçekleri ile ÇADÖ-Y toplam anksiyete/depresyon puanı kızlarda erkeklere göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Literatürde bu konuda araştırma sonuçları farklılık göstermektedir. Yapılan çalışmaların örneklem grubu farklı özelliklere sahip olabilmektedir. Kültürel yapı ve çocuk yetiştirme tutumları gibi faktörler örneklem gruplarında farklılıklar oluşturabilmektedir. Ergenlerde toplum örnekleme ile yapılan bir çalışmada bizim çalışmamıza benzer şekilde kayıtsız bağlanma stil puanının kızlarda erkeklerden daha yüksek olduğu bildirilmiştir (23). Ülkemizde yapılan çalışmalarda kızların korkulu bağlanma puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (18,24). Bunun yanı sıra, Onur (25)'ün çalışmasında kızlarda erkeklere göre güvensiz bağlanma stillerinin tümünün (korkulu, kayıtsız, saplantılı) daha yüksek olduğunu, Haliloğlu (26) ise güvenli bağlanma stil puanının daha yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Erkeklerin ise çoğunlukla güvenli bağlanma stiline sahip olduğu (24,25,27) bildirilirken, bir çalışmada saplantılı bağlanma puanının daha yüksek olduğu belirtilmiştir (28). Bir metaanaliz çalışmasında da sadece kız örneklemelerinin sadece erkek örneklemelerine göre, bağlanma ve depresyon arasındaki ilişkide daha büyük etki büyüklüğüne sahip olduğu bildirilmiştir (11). Çalışmaların çoğunda kızların güvensiz bağlanma puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçların kültürle ilişkili olabileceği, kız çocuklarına Türk kültüründe erkeklere göre daha fazla korumacı tutum sergilendiği ve erkekler kadar rahat sosyalleşme imkânının tanınmadığı, bu korumacı yaklaşımın dış tehlikelerden kız çocuklarını koruma amacıyla yapılsa da, tüm bu tehlike söylemlerinin kız çocuklarının diğer insanlara karşı güven konusunda problem yaşamalarına yol açabildiği, bu durumun ise, yakın ilişkiler konusunda daha tutuk ve savunmacı yaklaşım sergilemelerine ve güvensiz bir bağlanma stiline yol açabildiği öne sürülmüştür (23).

Komorbid psikiyatrik hastalığa sahip olanlarda olmayanlara göre saplantılı bağlanma puanları anlamlı daha düşük iken, diğer bağlanma stilleri ve ÇADÖ-Y puanları arasında fark bulunmamıştır. Daha önceki çalışmalarda da güvensiz bağlanan çocukların psikopatoloji açısından daha büyük risk altında olduğu bildirildiği gibi, çocuk ve ergenlerde daha fazla güçlük, daha fazla tedavi direncine sebep olan komorbid psikiyatrik hastalıklarda güvensiz bağlanmanın yüksek olması beklenen bir durumdur (6-8). Ancak bizim çalışmamızda depresyonu olan ergenlerde komorbid psikiyatrik hastalığa sahip olanlarda güvensiz bağlanma puanları yüksek bulunmamıştır. Bununla birlikte bu sonuçlar örneklem sayısı ile de ilişkili olabilir. Bu

konuda geniş örneklemliler araştırılmalara ihtiyaç vardır. Ayrıca çalışmamızda ailenin evlilik durumuna göre anne baba birlikte yaşayanlar ile boşanmış/parçalanmış/vefat etmiş aileler açısından bağlanma puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Çalışmamızda korkulu ve kayıtsız bağlanma puanı ile ÇADÖ-Y depresyon düzeyi puanı arasında pozitif bir ilişki, güvenli bağlanma puanı ile arasında ise negatif bir ilişki saptanmıştır. Depresyonu olan ergenlerde depresyon düzeyi arttıkça güvensiz bağlanmanın arttığı, güvenli bağlanmalarda ise depresyon düzeyinin azaldığı bulunmuştur. Çalışma sonuçlarımız daha önceki çalışmalarda depresyon düzeyi ve güvenli bağlanma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koyan çalışmaları desteklemektedir (11,23,29,30). Ayrıca klinik olarak hem depresyon tanısı alan hem de depresyonu olmayan toplum örneklemleri ile yapılan ergen çalışmalarında güvensiz bağlanma (kaygılı, kaçınan, kararsız) ile depresyon düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu çalışmalarda bildirilmiştir. Çalışmamızda da güvensiz bağlanmanın pozitif ilişkili olması bu sonuçları desteklemektedir (11,30-32).

Çalışmamızda ÇADÖ-Y depresyon alt ölçek puanının yanı sıra diğer tüm ÇADÖ-Y alt ölçek puanları (sosyal anksiyete bozukluğu, panik bozukluk, ayrılık kaygısı bozukluğu, yaygın anksiyete bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk) ve toplam puanı ile kayıtsız ve korkulu bağlanma puanı arasında pozitif korelasyon bulunmuştur. Çalışma sonuçlarımıza göre güvensiz bağlanma puanları arttıkça anksiyete düzeyleri ve obsesif kompulsif bozukluk puanlarının arttığını göstermektedir. Daha önceki yapılan çalışmalarda güvensiz bağlanmanın anksiyete bozuklukları ve obsesif kompulsif bozukluk gibi psikopatolojiler için de risk faktörü olduğunu bildiren çalışmaları desteklemektedir (6,7,9,33,34.). Güvensiz bağlanan bireylerin kendisine ve başkalarına karşı güvensiz oldukları, korku ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu beklenmektedir. Bağlanmanın ruh sağlığı üzerindeki etkisini araştıran çok sayıda araştırma, bu bağlantının sadece depresyonda değil aynı zamanda anksiyete ve depresif bozukluklardaki anksiyete belirtileriyle ilişkisinde de önemine işaret etmektedir. Bu iki içselleştirme bozukluğu benzer etiyolojik faktörlerle ilişkili olabilir ve benzer güvensiz bağlanma özellikleri her iki bozuklukta da gösterilmiştir (35,36). Kayıtsız bağlanma stiline sahip olan bireylerde, kendilerini olumlu olarak, başkalarını ise olumsuz olarak algılama mevcuttur. Bu nedenle kolaylıkla başkalarına güvenemezler ve yakın ilişki kurmaktan kaçınırlar. Ayrıca sosyal uyumları da yetersizdir (5). Bu durumdan dolayı bu bireyler başkalarını olumsuz algılayarak onlara şüphe ve korku ile yaklaşabilirler. Bundan dolayı, bu bireylerin anksiyete düzeylerinin daha

yüksek çıkması olası bir durumdur. Bir çalışmada, bizim çalışmamıza benzer şekilde kayıtsız bağlanma ve anksiyete seviyeleri arasında, pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, bu ilişkinin diğer bağlanma stillerine göre daha güçlü olduğu saptanmıştır (37). Panik bozuklukta, sosyal anksiyete bozukluğunda da kayıtsız bağlanma daha yüksek oranda bildirilmiştir (38,39). Araştırmamız yapılan bu çalışmaları destekler niteliktedir. Ayrıca çalışmamızda korkulu bağlanma ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Literatürde çalışmamızı destekleyen çalışmaların yanı sıra desteklemeyen sonuçların da olduğu görülmektedir (37,39,40).

Çalışmamızın diğer bir bulgusu yaş ve anne yaşı ile kayıtsız bağlanma puanı arasında anlamlı pozitif bir ilişki saptanmış olmasıdır. Ancak diğer bağlanma stilleri ile ilişki bulunmamıştır. Ergenin yaşı ve anne yaşı arttıkça kayıtsız bağlanma puanlarının arttığı belirlenmiştir. Depresyonu olan ergenlerde yaş ve anne yaşı ile güvensiz bağlanma arasındaki ilişki hakkında kısıtlı veri bulunmaktadır. Liseli ergenler ile yapılan bir araştırmada, ergenlerde saplantılı ve kayıtsız bağlanma puanlarının yaşa göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bildirilmiştir (25). Bir metaanaliz çalışmasında ise çocuğun yaşı, bağlanma ile depresyon arasındaki ilişkinin gücünü etkilediği, daha ileri yaş çocuklarda daha güçlü ilişkiler olduğu bildirilmiştir. Aynı zamanda yaşın bu düzenleyici etkisini daha fazla tahmin etmek için, yaş değişkeni çocukluk, ön/erken ergenlik, ergenlik/geç ergenlik olmak üzere kategorize edildiğinde, çocukluk örneklemlerindeki (<10 yaş) etki büyüklüklerinin, ergenlik örneklemlerine göre önemli ölçüde daha küçük olduğu bulunmuştur.

Çalışmamızın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bağlanma stilleri öz bildirim ölçekleri ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın kesitsel olması ve örneklem büyüklüğünün sınırlı olması nedeniyle bulguları doğrudan neden-sonuç ilişkisi kuramaz ve sonuçları tüm depresyonu olan ergenlere genellenemez. Ayrıca kontrol grubunun olmaması, hastaları değerlendirirken Okul Çağı Çocukları İçin Duygulanım Bozuklukları ve Şizofreni Görüşme Çizelgesi-Şimdi ve Yaşam Boyu Şekli gibi yarı yapılandırılmış görüşme yapılmamış olması, kız ergen sayısının erkek ergenlere göre fazla olması da çalışmanın kısıtlılıkları arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, çalışmamızda depresyonu olan ergenlerin çoğunlukla güvensiz bağlandığı, güvensiz bağlanmanın anksiyete ve depresif semptomlarla ilişkili olduğu, güvenli bağlanmanın depresif semptomlar açısından koruyucu bir faktör olabileceği, kızlarda kayıtsız bağlanma oranının yüksek olduğu, özellikle çocuğun yaşı ve anne yaşı ilerledikçe kayıtsız bağlanma stiline daha yüksek olduğu, komorbid psikiyatrik

hastalıklar ve ailenin evlilik durumuna göre bağlanma stilleri arasında ise farklılık olmadığı bulunmuştur. Depresif belirtilerin en sık görülen psikolojik belirtiler arasında yer alıyor olması, yetişkin depresyonunun çoğunluğunun ergenlik döneminde başlaması, ergen depresyonunun gelişimini öngören risk faktörlerinin belirlenmesi, tekrarlayan depresyona karşı uzun vadede artan hassasiyetin anlaşılması açısından kritik öneme sahiptir. Bu nedenle depresyon müdahalelerinin etkinliğini artırmak için klinik uygulamaya bağlanma teorisinin dahil edilmesi önem arz etmektedir. Ergenlerde güvensiz bağlanma ile depresyon arasındaki ilişkinin özellikle ülkemizde gelecekteki çalışmalarda daha fazla araştırılması, boylamsal aracılık modelleri uygulanması ve potansiyel moderatörler arasındaki etkileşimlerin değerlendirilmesi önemlidir.

Etik Onay: Çalışmamızda Adana Şehir Eğitim ve Araştırma Hastanesi klinik araştırmalar etik kurulundan onay alınmıştır (Tarih: 15.02.2024, Karar no: 3160) ve Helsinki bildirgesine uygun olarak planlanmıştır. Çalışmaya katılan ergenlere ve ailelerine “Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu” imzalatılmıştır.

Yazar katkısı: Konsept: HA, AAG, SCA; Tasarım: HA, SCA, HA; Veri toplama: HA, AAG, HA; Sonuçların analizi ve yorumlanması: HA, SCA, AAG; Literatür taraması: HA, AAG, SCA, HA; Yazan: HA, AAG, SCA, HA; Eleştirel inceleme: HA, AAG, SCA, HA.

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.

Finansman: Bu yazı finanse edilmedi.

KAYNAKLAR

1. Thompson RA. Attachment theory and research. In *Child and Adolescent Psychiatry*, 3rd Ed. (Ed M Lewis). Philadelphia, Lippincott Williams Wilkins, 2002:164-172.
2. Bowlby J. Attachment and loss: Vol. 1 attachment. New York: Basic Books.1969.
3. Bowlby J. Clinical applications of attachment: A secure base. London: Routledge. 1988.
4. Ainsworth MDS, Blehar M, Waters E, Wall S. Patterns of attachment. Hillsdale, NJ: Erlbaum.1978.
5. Bartholomew K, Horowitz LM. Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *J. Pers. Soc. Psychol.* 1991;61:226-244.
6. Kesebir S, Özdoğan Kavzoğlu S, Üstündağ MF. Bağlanma ve Psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar.* 2011;3(2):321-342.
7. Colonna C, Draijer EM, Stams GJJM, Van der Bruggen CO, Bögels SM, Noom MJ. The relation between insecure attachment and child anxiety: A meta-analytic review. *J Clin Child Adolesc Psychol.* 2011;40:630-645.
8. Madigan S, Brumariu LE, Villani V, Atkinson L, Lyons-Ruth K. Representational and questionnaire measures of attachment: A meta-analysis of relations to child internalizing and externalizing problems. *Psychol Bull.* 2016;142(4):367-399.
9. Badovinac SD, Pillai Riddell R, Deneault AA, Martin J, Bureau JF, O'Neill MC. Associations between early childhood parent-child attachment and internalizing/externalizing symptoms: A systematic review and narrative synthesis. *Marriage & Family Review.* 2021; 57(7):573-620.
10. Maughan B, Collishaw S, Stringaris A. Depression in childhood and adolescence. *J Can Acad Child Adolesc Psychiatry.* 2013;22(1):35-40.
11. Spruit A, Goos L, Weenink N, Rodenburg R, Niemeyer H, Stams GJ, Colonna C. The relation between attachment and depression in children and adolescents: A multilevel meta-analysis. *Clin Child Fam Psychol Rev.* 2020;23:54-69.
12. Fergusson DM, Woodward L J. Mental health, educational, and social role outcomes of adolescents with depression. *Arch Gen Psychiatry.* 2002;59:225-231.
13. Verhees MW, Finet C, Vandesande S et al. Attachment and the Development of Depressive Symptoms in Adolescence: The Role of Regulating Positive and Negative Affect. *J Youth Adolesc* 2021;50:1649-1662
14. Kosutic Z, Voncina MM, VDukanac V et al. Attachment and emotional regulation in adolescents with depression. *Vojnosanit Pregl* 2019;76(2):127-135.
15. Jinyao Y, Xiongzhao Z, Auerbach RP et al. Insecure attachment as a predictor of depressive and anxious symptomatology. *Depression and anxiety.* 2012;29:789-796.
16. Dagan, O., Facompré, C. R., & Bernard, K. (2018). Adult attachment representations and depressive symptoms: A meta-analysis. *J Affect Disord.* 2018;236:274-290.
17. Bosmans G, Van de Walle M, Bijttebier P et al. Children's attention to mother and adolescent stress moderate the attachment-depressive symptoms link. *Psychologica Belgica,* 2020;60(1):294-314.
18. Sümer N, Güngör D. Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirilmesi ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi.* 1999;14:71-106.
19. Gormez V, Kılınçaslan A, Orenç A C et al. Psychometric Properties of The Turkish Version of The Revised Child Anxiety And Depression Scale – Child Version in A Clinical Sample. *Child Psychiatry Hum Dev.* 2017;27(1):84-92.
20. Tea Agerup, Stian Lydersen, Jan Wallander, Anne Mari Sund. Associations Between Parental Attachment and Course of Depression Between Adolescence and Young Adulthood. *Child Psychiatry Hum Dev.* 2015;46(4):632-642.
21. Çuhadaroğlu F, Tüzün Z, Pehlivan Türk B ve ark. Attachment styles and self image development in Turkish adolescents. *J Res Adolescence.* 2010;20:840-848
22. Brown, G.W. Early loss and depression. In *The Place of Attachment in Human Behavior*, 1st ed.; Parkes, C.M., Stevenson-Hinde, J., Eds.; Basic Books: New York, NY, USA, 1982; 232-268.
23. Yazıcı Çelebi G, Çelebi B. Ergenlerin Bağlanma Stilleri ile İnternet Bağımlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi.* 2020;6(2):37-48.
24. Yıldız, C. Üniversite Öğrencilerinin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana-bilim Dalı. 2008.

25. Onur N. Lise Öğrencilerinin Bağlanma Stilleri ile Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı. 2006.
26. Haliloglu, S. Ortaöğretim 9. sınıf Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri, Bağlanma Biçimleri ve İşlevsel Olmayan Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Malatya İli Örneği) (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. 2008.
27. Karakuş, Ö. Ergenlerde Bağlanma Stilleri ve Yalnızlık Arasındaki İlişki. Toplum ve Sosyal Hizmet.2012;23(2):33-46.
28. Keler, H. Liseli Ergenlerin Transaksyonel Analiz Ego Durumları ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. 2008.
29. Muris P, Meesters C, van Melick M, Zwambag L.. Self-reported attachment style, attachment quality, and symptoms of anxiety and depression in young adolescents. *Personality and Individual Differences*, 2001;30(5):809-818.
30. Düşünceli B, Özbey H, Karakuloğlu M. Ergenlerde Depresyon Düzeyinin Bağlanma Stillerine ve Sosyal Medya Bağımlılığına Göre İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2022;35(1):28-43. |
31. Dark-Freudeman A, Pond RS, Paschall RE, Greskovich L. Attachment style in adulthood: Attachment style moderates the impact of social support on depressive symptoms. *J Soc Pers Relat*. 2020;37(10-11):2871-2889.
32. Irons C, Gilbert P. Evolved mechanisms in adolescent anxiety and depression symptoms: The role of the attachment and social rank systems. *J Adolesc*. 2005;28(3):325-341.
33. Jinyao Y, Xiongzhao Z, Auerbach RP et al. Insecure attachment as a predictor of depressive and anxious symptomology. *Depression and anxiety*. 2012;29:789-796.
34. Mofrad S, Abdullah R, Uba I. Attachment patterns and separation anxiety symptom. *Asian Social Science* 2010;6(11):148.
35. Achtergarde S, Müller JM, Postert C, Wessing I, Mayer A, Romer G. Attachment Patterns and their Relation to the Development of Anxiety Symptoms in Childhood and Adolescence. *Prax Kinderpsychol Kinderpsychiatr*. 2015;64(7):496-526.
36. Özyurt G, Öztürk Y, Onat M, Mutlu C, Akay A. Attachment, emotion regulation and anger expression in adolescent depression: Did comorbid anxiety disorder not have a role? *Curr Psychol*. 2021;40(2):751-760.
37. Köse B. Üniversite Öğrencilerinde Anksiyete Düzeyleri İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne. 2021.
38. Aygün I. Panik bozuklukta ayrılık anksiyetesi ve bağlanma biçimlerinin ilişkisi (Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa. 2019.
39. Alagöz PA. 14-18 yaş arasındaki ergenlerin bağlanma stilleri ile sosyal anksiyete düzeyleri arasındaki ilişki (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. 2019.
40. Warren SL, Huston L, Egeland B, Sroufe LA. Child and adolescent anxiety disorders and early attachment. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 1997;36(5):637-644.